

Asia: VN/5468/2020

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Kaupan tulevaisuusselonteon sisältö kehittämis ehdotuksineen

1. Mitä sisältöjä ja niihin liittyviä konkreettisia kehittämis ehdotuksia/nostoja kaupan tulevaisuusselonteon tulisi mielestänne sisältää? Esitetyt sisällöt sekä kehittämis ehdotukset ja nostot pyydetään perustelemaan.

Ehdotuksenne ja näkökulmanne voivat pohjautua myös työ- ja elinkeinoministeriön esivalmistelussa tunnistettuihin sisältöehdotuksiin (liite 1). Myös tässä kohdin pyydetään sisältöihin kehittämis ehdotuksia ja nostoja perusteluineen.

Kaupan alalla on nähty, että sen talous- ja työllisyyskehitystä voisi tukea strategisesti esimerkiksi laajentamalla ja lisäämällä alkoholijuomien kauppaa. Kun kauppa tuo yleisesti yhteiskuntaamme elinvoimaa ja verotuloja, alkoholijuomien saatavuuden lisääminen toisi esimerkiksi perheisiimme huolta ja pelkoa sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoomme jonoja ja kustannuksia. Tämän lisäksi alkoholin aiheuttamien taloudellisten vaikutusten tarkastelun osana OECD on keväällä 2015 julkaistussa raportissa arvioinut, että alkoholin vaikutus työpaikoilla elinkeinoelämän tuotannon menetyksinä on noin yksi prosentti bruttokansantuotteesta. (Sassi, F. (ed.) (2015), Tackling Harmful Alcohol Use: Economics and Public Health Policy, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264181069-en>.)

Juuri tiedossa olevien kaupan alan pyrkimysten vuoksi pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelmassa on todettu, että Alko Oy:n nykyinen vähittäismyynnin yksinoikeus turvataan. Yksinoikeutta ei siis vain säilytetä, vaan se ”turvataan” hallituksen toimesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö edellyttää tämän vuoksi, että kaupan toimialan tulevaisuusselonteossa todetaan, että kaupan alalla toistuvasti esitettyä alkoholijuomien saatavuuden lisäämistä ei pidetä yhteiskunnan kokonaisedun kannalta kestäväenä kehittämis ehdotuksena.

Perusteluna voidaan todeta esimerkiksi se peruste, miksi alkoholimarkkinoiden toimintaa ylipäänsä lainsäädännöllä ja haittaverotuksella rajoitetaan. Alkoholimarkkinat tuottavat kapealle

elinkeinoelämän sektorille tuottoja ja samanaikaisesti ne aiheuttavat merkittäviä ulkoishaittoja koko suomalaiselle elinkeinoelämälle ja koko yhteiskunnalle. Käytännössä kaupan tavoitteleva alkoholin myynnin lisääminen pahentaisi kestävyysvajetta kahdella tavalla: ensinnä terveydenhuolto- ja muut kustannukset kasvaisivat ja toiseksi lisääntyvät alkoholiongelmien vähentäisivät veronmaksajien ja tehtyjen työtuntien määrää.

Kaupan toimialan muutoksesta

2. Mitkä ovat mielestänne keskeisimmät konkreettiset toimet, joilla valtiovalta voi vastata kaupan toimialan rakennemuutokseen Suomessa?

-

3. Mitkä ovat mielestänne kolme keskeisintä sisältöä/teemaa kaupan toimialan rakennemuutoksessa?

-

4. Millaisia vaikutuksia mielestänne koronaviruspandemia taikka sen kaltaiset yllättävät toimialaa merkittävästi ravistelevat muutostilanteet tuovat kaupan toimialalle?

-

5. Miten valtiovalta voi mielestänne tukea kaupan toimialan rakenteiden kestävyyttä ennakoivasti yllättävissä muutostilanteissa (esimerkiksi koronaviruspandemian kaltaiset tilanteet)?

-

6. Miten digitalisaatio tulee näkemyksenne mukaan muuttamaan asiakassuhdetta, markkinointia ja arvoketjuja? Onko painopiste siirtymässä tavaroista palveluihin?

-

Tulevaisuusselön valmistelu

7. Mitä tulee mielestänne huomioida kaupan tulevaisuusselonteon valmistelussa?

Lääkkeet, alkoholi, tupakka ja rahapelit ovat erityisiä kulutushyödykkeitä, joiden osalta kansalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden turvaaminen on ensisijainen politiikkaa ohjaava tavoite. Selvitystyössä tulee huomioida, että mainittujen erityisten kulutushyödykkeiden osalta lakimuutosten arviointi kuuluu asianosaisille ministeriöille. Alkoholi-, lääke- ja tupakka-asioiden osalta vastuuministeriö on STM, rahapelilainsäädännön osalta sisäministeriö.

Suomen tupakkapolitiikan tavoitteena on, että tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö loppuu vuoteen 2030 mennessä. Tavoite on myös kirjattu tupakkalakiin (549/2016). Kaupan alalle tämä tarkoittaa kyseisten tuotteiden myynnin vähenemistä ja mahdollisesti loppumista seuraavan kymmenen vuoden aikana. Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämissuunnitelman mietinnössään (STM, 2018) esittämä keinovalikoima tavoitteen saavuttamiseksi on kuitenkin keskittynyt lähinnä kysynnän vähentämiseen.

Erilaiset markkinoiden rajoitukset on katsottu tarpeellisiksi kansalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden turvaamiseksi, osin monopolien avulla. Monopolit on mainittu selonteossa yhtenä siihen sisältyvänä erityiskysymyksenä. Selonteossa tulee huomioida, että alkoholi- ja rahapelimonopoliin osalta pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman kirjaukset ovat näiltä osin selviä. Alko Oy:n nykyinen vähittäismyyntin yksinoikeus turvataan, samoin Veikkaus Oy:n yksinoikeus rahapeliin toimeenpanoon.

Rahapelihaittojen ehkäisyä ja vähentämistä tehostetaan ja yksinoikeutta vahvistetaan hallituskaudella sisäministeriön hankkeessa (SM051:00/2019), jossa selvitetään arpajaislain muutostarpeita sekä sosiaali- ja terveysministeriön johdolla laadittavassa rahapelipoliittisessa ohjelmassa.

Hallitusohjelman mukaisesti lääkehuollon kokonaisuutta uudistetaan pitkäjänteisesti sosiaali- ja terveysministeriön raporttiin (2019:5) sisältyvän tiekartan suuntaviivojen mukaisesti. Tiekarttaan on kirjattu erilaisia lääkkeisiin, niiden tutkimukseen, valmistamiseen, jakeluun ja käyttöön liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Tavoitteena on parantaa lääkehuollon kustannustehokkuutta varmistaen lääketurvallisuus ja neuvonta sekä palveluiden sujuvuus, saatavuus ja saavutettavuus. Pitkään valmistelussa olleet, apteekkialaa uudistavat ja viime hallituskaudella rauenneet hallituksen esitykset valmistellaan STM:ssä mahdollisimman pian uudelleen eduskunnan käsittelyyn.

Apteekkialan laajemman uudistustyön pohjaksi tehdään selvitys, jonka on muodostettava kattava kuva lääkkeen vähittäishinnan muodostumisesta ja vähittäisjakelusta. Selvityksen pohjalta arvioidaan mahdollisuudet laajentaa apteekkien omistajapohjaa. Selvitystyön pohjalta arvioidaan myös muita hallituskauden yli ulottuvia kehittämistarpeita.

Muuta huomioitavaa

8. Muut mahdolliset kommentit.

Useat eri tekijät muokkaavat voimakkaasti suomalaisten rahapelikulutusta (mm. digitalisoituminen, rahapelikulttuurin ja -politiikan muutokset). Näillä muutoksilla tulee olemaan vaikutusta kaupan toimialaan. Kaupan alalla on syytä varautua rahapelitoimintaan liittyvien tuottojen vähenemiseen ja tarpeeseen tarkastella tulojen muodostustapoja tässä kokonaisuudessa.

Pajula Mari
Sosiaali- ja terveysministeriö